

## **A wellness terminológiája**

### **1. Bevezetés**

A fejlett gazdasággal rendelkező társadalmakban a gyorsan változó gazdasági, kulturális, technikai viszonyok mellett a nyelvi-infrastrukturális feltételek biztosítása új szemléletű megközelítést kíván meg. A rendszerváltást követő időszakban a magyar társadalomban alapvető változások játszódtak le. A gazdasági-társadalmi események következtében átalakultak az emberi kapcsolatok, előtérbe került az egyéni szükségletek anyagi feltételeinek a biztosítása, ugyanakkor a tömegsport finanszírozása háttérbe szorult. A fiatalok egyik része nagy energiabefektetéssel készül a sikeres életpálya kialakítására, másik részét viszont a gombamód szaporodó olcsó szórakozási lehetőségek kötik le. Ezek a tények a sport művelésében is jelentős visszaesést hoztak, ugyanakkor a telekommunikációs eszközök fejlődése nagymértékben kiszélesítette a sport iránti érdeklődést. A sport fogalmi rendszere – más területekhez hasonlóan – hirtelen átalakuláson ment át az ezredforduló időszakában. Ezeknek az okoknak a következtében a sportnyelv sok új elemmel bővül, ugyanakkor használata kiterjed a társadalom szinte minden rétegére. A sport jelentősége és feladatrendszere a 20. század végén gyökeresen megváltozott. Az egészséges életmódra ösztönző tömegsport elvesztette funkcióját, helyette az egyénre szabott egészségmegőrző sportszolgáltatások terjedtek el (pl. fitness, wellness). A versenysport szakmává és megélhetési lehetőséggé vált, mind a sportolók, mind apparátusuk számára (pl. vezetők, edzők, rendezők), a sportnyelv pedig széles körben használt szaknyelvvé vált. A sport egyúttal a tömegszórakoztatás eszköze is lett, amelynek következtében megnőtt a reklámtevékenységek jelentősége. A globalizáció hatása a sportra is kiterjed – és mindez a sportterminológia nemzetközi, európai és nemzeti egységesítését igényli (vö. bővebben Nádori

2000, Fóris–Bérczes 2005). A sportnak az emberek életmódjában, az emberi kapcsolatokban, a gazdasági folyamatokban az utóbbi két évtizedben megváltozott a szerepe, s ez a változás a nyelvhasználatban is alapvetően tükröződik.

Ebben a megváltozott helyzetben az egészséges életmód kialakítása, az egyén testi-lelki egyensúlyának megőrzése egy új, összetett terület, a *wellness* megjelenését eredményezte. A *wellness* mint testkulturális tevékenység több ponton is kapcsolódik a sporthoz. Az alig néhány éves *wellness*mozgalom gyors tempóban honosodott meg Magyarországon, magával hozta szókincsét, megalapították iskoláit, képzési központjait, és megjelentek az első *wellness*-szótárak (vö. Szabó 2002, Kovács 2004, WE 2004, Zopcsák 2005). A nyelvi változások a legkülönbözőbb formákban és szakterületeken jelentkeznek. Vizsgálataink tárgyául azért választottuk a *wellness*-t, mert megjelenési módja, összetettsége, a közelmúltban történt megjelenése alkalmassá teszik a terminológiai problémák széles körű illusztrálására.

## 2. A magyar sportnyelvi vizsgálatokról

Ahogy a nyelv, mint a társadalmi érintkezés eszköze, állandóan változik, fejlődik az adott társadalom történelmi, gazdasági, kulturális alakulásával együtt, úgy a sportnyelv is szorosan összefügg a sport történetének minden mozzanatával. Az 1940-es évek második felétől láttak napvilágot a sporttudományt megalapozó nyelvészeti és sporttörténeti szempontból is értékes magyar szakkönyvek, szabálykönyvek, kézikönyvek. A magyar sportnyelv történetével foglalkozó legfontosabb művek a sporttörténethez kapcsolódnak (Mező 1961, Bánhidi 1971), illetve a nyelvműveléshez (pl. Fábián 1963, Bárczi 1980, Grétsy–Kovalovszky 1985, Grétsy 1993, 2002). Általánosan elmondható, hogy a sportnyelvvvel foglalkozó nyelvészeti tanulmányok a sportnyelv problémáit a sportsajtó és a szurkolók nyelvhasználatára szűkítik.

Mára kialakult a hagyományos sportok tudományos nyelve: elsősorban kutatói munkákban, a Testnevelési Egyetem tankönyveiben és szaklapokban jelentek meg ilyen típusú szövegek. A magyar sportnyelv fejlesztése során kialakult a hivatalosan bejegyzett sportágak terminológiája. Ezek gyakorlatilag minden esetben megtalálhatók az egyes sportágak szabálykönyvében, néhány esetben két- vagy többnyelvű szótáraiban. A szabálykönyvek létrehozásában nagy és meghatározó részt vállaltak a sportvezetők. Az 1980-as évek második felétől több mint harminc új sportág és negyven szakág szövetségét jegyezték be, tehát csaknem minden második sportág az utóbbi két évtizedben honosodott meg Magyarországon. Az új sportok terminológiája, kultúrája, filozófiája gyakran a Távol-Keletről származik (pl. *harcművészetek*, *jóga*). A tudomány és a gazdaság területeihez hasonlóan pedig a sportban is az angol nyelv szerepe kiemelkedő mind közvetítő, mind átadó nyelvként (Schiffer 1996).

A régi és újabb terminusokról sok fontos információt és adatot tartalmaznak a *Sportlexikon*, a *Magyar sport kézikönyve* és a *Magyar sportenciklopédia* (Antal–Sass 1984, Náadori–Antal 1985, Lévai 2002), valamint a már említett szabálykönyvek és más leírások is jól használhatóak a fogalommeghatározásban és a terminusok megismerésében. Hasznos volna azonban egy értelmező sportszótár megjelentetése.

A 20–21. század fordulóján a következő sportokat tartják számon Magyarországon: *aerobik, aikido, akrobatikus rock and roll, alpinizmus, amerikai futball, angol biliárd, ashihara, asztalitenisz, atlétika, ausztrál futball, ballonozás, baseball, biatlon, birkózás, bmx-kerékpározás, bob, bocs, bodybuilding, bowling, bridge, bungee jumping, búvárkodás, curling, cselgáncs, csúszókorong, darts, díjugratás, diszkoszvetés, divattánc, duatlon, dzsúdzsucu, ejtőernyőzés, erőemelés, evezés, falabda, fitness, floorball, fogathajtás, footbag, Forma- (újabbban Formula-) 1, Forma-2, Forma-3, freestyle motocross, futás, gael futball, gerelyhajítás, go, goju-kai, goju-ryu, gokart, golf, gördeszka, görkorcsolya, GPS-tájékoztódás, gumiasztal, gyaloglás, gyeplabda, gypsi, gyorskorcsolya, hálólabda, hármasugrás, hegyi-kerékpározás, horgászat, hurling, hullámlovaglás, íjászat, jégkorong, jégmotorozás, jet-ski, kajak-kenu, kajakszlalom, kalapácsvetés, kanadai futball, karambolos biliárd, karate, karate-dó, kempo, kendo, kerékpár, kézilabda, kick-box, kitesurf, korfball, kosárlabda, kötélugrás, krikett, krokett, kungfu, kushidó, kutya fogathajtás, kyokushin, labdarúgás, lábténisz, lábtoll-labdázás, lacrosse, lovaglás, lovaspólo, lovas torna, lövészet, magasugrás, méta, military, miniröplabdázás, motocross, motor-kerékpársport, motoros sárkányrepülés, műkorcsolya és jégtánc, mountainbike, műrepülés, műugrás, nambudo, női ökölvívás, női súlyemelés, női vízilabda, országúti-kerékpár, ökölvívás, öttusa, patkódobás, pelota, petanque, pool, rádióamatőr sportok, rafting, rallye, repülőkorong, repülőverseny, rinkball, ritmikus sportgimnasztika, rögbi, röplabda, rúdugrás, rundolás, sakk, sárkányrepülés, shinty, sí, síbóbverseny, shito-ryu, siklóernyőzés, siklórepülés, síröll, sítájfutás, síugrás, skittle, snooker, snowboard, softball, speedball, squash, strandröplabda, superbike, súlyemelés, súlylökés, szabadúszás merülés (free diving), szánkósport, széllovaglás (windsurf), szinkronkorcsolyázás, szinkronúszás, szkander, szörfsport, szumó, taekwondo, tájékoztódási túraverseny, tájékoztódási versenysport, tájifutás, távolugrás, távsakk, távúszás, teke, tenisz, teremlabdarúgás, testépítés, tollaslabda, torna, többpróba, trambulín (gumiasztal)-ugrás, triatlon, túrakocsi, úszás, vadászat, vadvízi kajak-kenu, vitorlázás, vitorlázórepülés, vívás, vízihoki, vízikosárlabda, vízilabda, vízisíelés, wakeboard (vö. [www.extrem.hu](http://www.extrem.hu), Wikipédia [http://hu.wikipedia.org/wiki/Sportok\\_list%C3%A1ja](http://hu.wikipedia.org/wiki/Sportok_list%C3%A1ja), Lévai 2002).<sup>1</sup>*

Az 162/2000. törvényrendelet alapján a sporttudományt a bölcsészettudományok területén belül a nevelés- és sporttudományok kategóriájába sorolták (Kormányrendelet 169/2000., vö. Istvánfi 2000).<sup>2</sup> A sporttudomány fejlődésének eredményeit és a sportszakirodalom tekintélyes méretét Lévai sportenciklopédiájának

<sup>1</sup> Minya Károly *Mai magyar nyelvújítás* című könyvében a sport új szavaival is foglalkozik, de mint a fejezet címe is mutatja, több más területtel együtt: „Technika, kultúra, sport, egészség, étkezés, szórakozás egyéb” néven; gyakorlatilag az általa összegyűjtött és újnak minősített szavakat sorolja fel és értelmezi (Minya 2003: 46–53). Ezek közül a sporthoz tartozó címszavak (összesen 21): *aerobik, biatlon, callanetics, dart(s), dzsogging, fitness, kick-boks, masszáz, naturatlon, paintlon, play-off, rafting, reflexológia, skeet, sky bugee jumping, snakeborad, snowboard, squash, streetball, tie-break, windsurf*.

<sup>2</sup> A sportmenedzsment kérdéseit a Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Karán oktatják és kutatják már 1991-től; ugyanitt 2002-ben alakult meg a Sportgazdaságtani Kutatóközpont, amelynek vezetője András Krisztina. Elsősorban a sportgazdaságtan és a sport üzleti kérdéseire vonatkozó kutatásokat folytatnak ([http://www.uni-corvinus.hu/vallgazd/kutatas/sportgazdasagtan\\_kk.pdf](http://www.uni-corvinus.hu/vallgazd/kutatas/sportgazdasagtan_kk.pdf)).

bibliográfiája is bizonyítja: 312 magyar nyelvű sportszakmai monográfia, 95 általános sportmonográfia, 49 nyomtatott szakfolyóirat és 50 internetcím adatait találhatjuk benne (vö. Lévai 2002).

Ma már hivatásos sportolók töltik be az élsportolók sorait, a versenysport, edzői tevékenység, tudósítás, menedzselés teljes értékű foglalkozássá vált – különösen a népszerű sportágakban. A hagyományos sportágak mellett megjelentek az új nyugati sportágak (pl. *aqua jogging*, *inline skating*, *snowboard*, *windszörf*, *kite*, *trekking*) és a távol-keleti kultúra ősi vallási vagy harcászati hagyományaiból eredő sportágak (pl. *jóga*, *thai chi*, *sumo*, *karate*). Terjedésük megszakította azt az 1930-as évek sportnyelvi nyelvújítására jellemző hagyományt, amely szerint a sportnyelv elemeit is magyarosítani kell.

### 3. A *wellness* helye a modern társadalomban

Az egészség, a testi szépség és a szellemi frissesség mindig összetartozó egységként képezték az emberi életidea egyik központi részét. Korán megszületett az a felismerés, hogy mindezek eléréséhez, megtartásához, szükség esetén a visszaszerzéséhez a célszerűen kialakított életmód segíthet hozzá. A fiatalok nevelésében a rendszeres mozgás, a céltudatos testgyakorlás, a betegségek megelőzésében és gyógyításában a táplálkozás, a külső környezeti hatások (hegyi levegő, fürdők) lettek a megvalósítás eszközei. Az ipari társadalom létrejöttével kialakult a különböző társadalmi rétegeket és országokat meghódító modern sport. Lényegében ettől függetlenül jöttek létre a betegellátás nagy nemzeti és nemzetközi hálózatai.

A 19. században fejlődésnek indult sportmozgalom az egészséges test kialakításával célozta meg az életidea elérését. Ennek megfelelően a mozgalom célja a rendszeres edzés és nem az ezzel járó teljesítménynövelés, nem a mérhető eredmény volt. Jól mutatja ezt az újkori olimpiák egyik szlogenje: „nem a győzelem, hanem a részvétel a fontos”. A rendszeres sportvetélkedők azonban, különösen a nemzetközi versenyeken aratott győzelmek, rövid időn belül középpontba állították a sportban elért teljesítményt. Az újabb és újabb rekordok az amatőrök életfeltételeivel nem voltak elérhetők, így az érdeklődés középpontjába a professzionális sport került. Az amatőr sport a szabadidő-felhasználás területére került, miközben a központi támogatottsága és a szervezettsége visszaszorult. A sport aktív művelésében bekövetkezett változások mellett átalakult a minőségi sport és a széles értelemben vett tömegek viszonya. A hivatásos sportolókra épülve kialakult nagy nemzetközi sporthálózat a gazdaság egyik jövedelmező ága lett. A sportszerek gyártása, forgalmazása, a nagy világversenyek lebonyolítása, a versenyzők játékjogának értékesítése, a sporthálózat működtetése, a reklámozás kiváló lehetősége hatalmas összegeket mozgat. A telekommunikációs eszközök fejlődése tértől és időtől függetlenül az emberek mindennapjaiba helyezte a sporteseményeket. A minőségi sport környezetében hatalmas gazdasági szféra fejlődött ki (vö. András 2003), amelyhez több ágon csatlakozik a tömegek sportolását biztosító amatőrsport új szervezeti formában (vö. bővebben Fóris–Bérczes 2005).

Míg tehát a professzionális sport a kiemelkedő teljesítmény elérését célozza meg, több esetben a túlzott megterhelés káros határait is átlépve, addig változatlanul megmaradt – és megvalósítási lehetőséget keres – az egészséges életmód kialakításának igénye. A fejlett és a közepesen fejlett gazdaságú országokban gyorsan változó társadalmi viszonyok, gazdasági és technikai feltételek új igényeket támasztottak az életidea megvalósítására, és ezek feltételeit is megteremtették. A fejlett társadalomban élő ember a saját anyagi, szabadidős, környezeti, fizikális és mentális igényeihez és lehetőségeihez igazodó sportolási, kapcsolódási és pihenési formákat keresi. Ezért alakultak ki, és lettek rövid idő alatt népszerűek olyan sportok, mint a *fallabda*, *falmászás*, *aerobik*, *szörf* stb., amelyeknél a foglalkozás helye, ideje szinte szabadon választható, eszközigényük alig van. Az említett igény segített időben és térben távoli kultúrák sajátos, filozofikus elemekkel átítatott sportjainak újraélesztésében és európai átvételében. Pár évtized alatt ilyen népszerű sport lett például a *cselegáncs*, a *karate*, a *kick-box*, a *szumó*.

A második világháborút követő években a kemikáliákon alapuló gyógyszeres betegellátás, a sebészeti beavatkozások hatalmas sikerei szinte teljesen kiszorították a tradicionális népi megfigyeléseken alapuló gyógyítóeljárásokat. A 20. század végén azonban újraéledt az életmód, az egészség, a szellemi állapot egységére épülő életideál. Kezdték összefonódni a sport, a gyógyítás, a pihenés hagyományos és újonnan alakuló ágai. Olyan hagyományos módszerek, mint a *gyógyfürdők*, a *gyógytorna*, a *masszázs* mellett új ágak jelentek meg a *rekreációs sportok*, *gyógyturizmus* stb. formájában. Széles skálája alakult ki a testkultúra-fejlesztés, az egészségmegőrzés és -gyógyítás, a szellemi regenerálódás, a pihenés egymással összefonódó formáinak. Ezek nagy részében benne vannak az amatőrsport elemei, eszközeit pedig a sportipar állítja elő, és a profi sportolók által reklámozott eszközök tömegeit lelkes amatőrök, fiatalok és idősebbek vásárolják.

Megindult tehát az elmúlt két évtizedben az amatőrsport, a professzionális betegellátás, a turisztikai/szállodai szolgáltatás és az ezekhez kapcsolódó tudományos és szakmai területek bizonyos mértékű integrálódása. Ebben a folyamatban egyszerre van jelen az egyszerű szakmai kapcsolódás és a tudományos szintű szakosodás. Mindezeknek a változásoknak van egy olyan része, amellyel valamennyi átalakuló vagy most létrejövő szakmai terület szembetalálja magát. Ez a megismerés törvényszerűségeiből szükségszerűen adódó fogalmi rendszer kialakításának és az ehhez kapcsolandó terminológiai rendszer létrehozásának a kényszere.

Az egészséges életvitel megvalósítására kialakult különböző természetű tevékenységi formák gyors integrálódása oda vezetett, hogy egymás után alakultak olyan intézmények, amelyek összekapcsolták a *sport*, a *pihenés*, az *egészséges életmód*, a *betegellátás* különböző lehetőségeit. Üdülő-, fürdő-, turisztikai, sport-, gyógyászati szolgáltatást nyújtó centrumokat alakítottak ki, amelyek a helyi lehetőségekhez igazodva, a célnak megfelelő képzettségű szakembergárdával látják el feladataikat. Ezt a sok komponensből összetett tevékenységet ma a *wellness* névvel nevezzük meg a világ minden táján.

A *wellness* terminust Dunn amerikai orvos használta először az 1959-ben megjelent *High-level wellness for man and society* című cikkében (vö. Dunn 1959). Az azóta eltelt közel fél évszázad alatt a wellness nemzetközileg ismert mozga-

lommá és egy sok komponensből álló szolgáltatássá, üzletággá vált, amelynek célja a teljes élet megvalósítása. Magyarországon a *wellness* szó és vele ez az integrált fogalmi rendszer az ezredforduló előtt pár évvel jelent meg. A hagyományos tömegsport lehetőségeinek beszűkülése, a betegellátás krízise, az új sportirányzatok megerősödése, a gazdasági változások hatására nálunk is gyorsan létrejöttek a komplex szolgáltatást nyújtó centrumok, és velük megjelent minden vonzatával együtt ez a jelentős méretű és gazdasági, tudományos, oktatási, jogi, nyelvi stb. következményekkel járó fogalom.

#### 4. A terminológiai rendezés helyzete a *wellness* tárgykörben

A *wellness* kiváló példa a napjainkban zajló fogalmi-terminológiai változásokra, a nyelvi kölcsönzésekre, a terminusok szakmai és köznyelvi kommunikációban egyaránt történő gyors terjedésére. Az alábbiakban a *Hat terminológiai lecke* címmel megjelent kötetben felsorolt pontok alapján tekintjük át a magyar *wellness* tárgykörére jellemző nyelvi változásokat (Fóris 2005b: 104–7). Fejtegetéseink menetében követjük ennek a felsorolásnak a témáit, bár nyilvánvalóan nem lehet külön pontokban, ellentmondásmentesen elkülöníteni ezen összetett tárgykör kialakulási folyamatának részeit.

**4.1.** Az új fogalmak, és az új terminusok gyors megjelenésére a *wellness* magyarországi fejlődése kitűnő példát szolgáltat, és a levonható nyelvészeti tanulságok elgondolkodtatóak. A *wellness*mozgalom hazai meghonosítása egybeesik a magyar gazdaságfejlesztés célkitűzéseivel, többek között magába foglalja a II. Nemzeti Fejlesztési Terv keretében előtérbe helyezett gyógyturizmus-fejlesztés kiemelt feladatát. A gazdaság gyors reagálása következtében lényegében alig egy évtized alatt kialakult ez az összetett rendszer, és egyre terebélyesedve működni kezdett.

A *wellness*mozgalomnak igen rövid idő alatt kiterjedt hazai intézményrendszere született, ezek többségében oktatási intézmények, valamint *wellness*hotелеk és *wellness*klubok, amelyek szoros szakmai és gazdasági együttműködésben dolgoznak. A továbbiakban néhány ismertebbet sorolunk fel ezek közül az intézmények közül. A *Fitness Akadémia* 1996-ban alakult, ez az ország első államilag elismert végzettséget nyújtó magánsportiskolája, elsősorban a szabadidősport tananyagfejlesztésének központja. Az *International Wellness Institute* (IWI), az Egyesült Államokban 1999 óta, Magyarországon pedig 2000 októbere óta működik; 2003 óta pedig *IWI Európa Oktatási Központ* néven európai képviselőt is ellát; államilag elismert, iskolarendszeren kívüli felnőttképzéssel foglalkozó magániskola. A *Magyar Wellness Társaság* 2001-ben jött létre, célja a *wellness*életmód, életszemlélet, gazdasági tevékenység és információ hazai elterjesztése. A felsőoktatásban is jelen van a *wellness*: egyre több állami és magán-felsőoktatási intézményben folyik *wellness*-szakemberképzés (pl. SOTE, SZTE). A felsőoktatási intézmények túlélőversenyében sokan nagy reménnyel kezdeményezik a *wellness*-szakok indítását, az egészségügyi főiskolák és tanárképző intézmények, de a külkereskedelemre, turizmusra specializálódott oktatási intézmények is sokat várnak a *wellness*-szakirányú képzéstől (bővebben vö. Bérczes 2006a, Zopcsák 2005, és az intézmények honlapjai).

A *wellness* terminus használata nélkül is számos olyan szervezet működik, amely küldetésének tartja az egészségvédelmet, a test, lélek és a szellem harmóniáját, a lelki békét, a testmozgást, a helyes táplálkozást és a boldogságot, mégis fontos, úgy is mondhatnánk, divatossá vált a használata. A *wellness* szó felvétele például egy-egy hotel vagy klub neve mellé valóságos szakmai kitüntetést jelent, ilyen nevek például: *Kék Duna Wellness Hotel*, *Vértes Konferencia és Wellness Hotel*, *Thermae Sylla Wellness Hotel*.

Ez a rövid, teljességre nem törekvő felsorolás jól mutatja a *wellness* terminus jelentésmezőjének kiterjedt voltát.

**4.2.** Az új eszközök, folyamatok, kapcsolatok stb. jelölésére bevezetett terminusok nagyon rövid idő alatt elterjednek, nemcsak a szakmai nyelvhasználatban, de a köznyelvben is. Intézmények neveiben, oktatási programokban, végzettséget tanúsító okmányokban, reklámszövegekben stb. szerepelnek. A *wellness* oktatási intézményekben például számos típusú tanfolyamot lehet elvégezni, és államilag elismert OKJ-s szakképzettséget lehet szerezni, így például: *jazz-funk oktató*, *jóga-oktató-képzés*, *latin-amerikai táncoktató*, *Polar OwnZone Trainer*, *sportanimátor-tanfolyam*, *stepoktató*, *személyi edző konzulens tanfolyam*, *táplálkozási tanácsadó*, *training bike oktató*, *Yumeiho® egészségmegőrző terapeuta*, *wellness-alaptanfolyam*, *wellness- és spamenedzser*, *wellnessmenedzser-tanfolyam*, *wellnesstanácsadó-alaptanfolyam*, *wellnessterapeuta*, *wellnesstréner*. A szakemberek végeztségét a Magyar Fitness és Személyi Edzők Szövetsége hitelesíti. Az oktatás nyelve általában magyar és/vagy angol.

A gyors változásokra jellemző, hogy azok a lexémák is gyorsan elterjednek, amelyek esetében hiányzik a pontos jelentésmeghatározás, pedig – a jelölő lexémától függetlenül – az egyértelmű használat csak a fogalom leírásával, meghatározásával, a jelentés megadásával biztosítható. A nyelvi jel átvétele (pl. nemzetközi szó) vagy más, magyar megfelelő bevezetése között csak a teljes fogalmi és terminológiai rendszer ismeretében lehet jól dönteni. A nem megfelelőnek ítélt lexémák esetében átgondolt, több szakma egyetértésén alapuló döntést kellene hozni a módosításra. Ebben a kérdésben tudományosan megalapozott közös – elvi – álláspontra azért lenne szükség, mert hasonló helyzet több szakmai területen kialakult vagy kialakulhat. Még olyan kérdésekben is, mint a helyesírás,<sup>3</sup> már a terminus megjelenése idején egyetértésre kellene jutni, hiszen a számos alak egymás mellett élése sok bizonytalanságot okoz. (Például a kínai írásjegyek következtlen transzkripciója miatt több kínai eredetű kifejezés más és más formában jelenik meg, amely nehezíti az angol közvetítéssel kölcsönzött terminusok magyarosítását. Például a *qi gong* lehet *csikung* is vagy például a *yin-yang* előfordul *jin-jang*, *yin-yan*, *ying-*

<sup>3</sup> A helyesírási kérdésekkel ebben a tanulmányban nem foglalkozunk. Az idézeteknél minden esetben az idézett szöveg írásképét tartottuk meg, így fordulhat elő, hogy egy-egy szó többféle alakban szerepel a tanulmányunkban. Ilyen például a *kick-box*, amelynek írásmódja a szövetség honlapján és a helyesírási szótárban *kick-box* alakban, míg például Mínya Károly könyvében *kick-boks* alakban található, vagy a *fitness*, amely szintén többféleképpen írott: *fitness* (egyes honlapokon és újságokban), *fitnesz* (szövetségek nevében, és általában a szakirodalomban) vagy *fitnesz* (Mínya 2003, Laczkó–Mártonfi 2004).

yang formában is.) A jó megoldásra több helytálló példát szolgáltatottak a különböző szaknyelvek az elmúlt évtizedek során.

**4.3.** Ha az új fogalmak bevezetése előtt nem történik meg a pontos fogalmi és terminológiai meghatározás és leírás, a véletlenszerűen bevezetett, gyakran téves megnevezések gyors meghonosodása után nagyon nehéz korrekciót végezni. Például az 1980-as években elterjedt *aerobik* magyarosítására több javaslat is született, de egyik sem volt eredményes: a *sporttánc*, a *tánc torna* helyett maradt az *aerobik*. A *bodybuilding* megfelelőjét, a *testépítést* viszont sikerült gyorsan elterjeszteni. Az 1990-es évekből a *citybike* helyett nem sikerült az *aszfalttaposót*, *betonbiciklit* vagy *betonkoptatót* elfogadtatni. A *squasht* viszont sikerült *fallabdára*, a *mountain bike*-ot pedig *hegyikerékpárra*, *hegyikére* magyarítani. Az újságírók *hegyibringásoknak*, *montinosoknak* nevezik használóit (vö. Bencze 2003).

**4.4.** A napjainkban keletkező új fogalmak összetettsége és együttes tudományos-szakmai tartalma a terminológiai rendezéshez összetett szakismereteket, sokoldalú, tudományos szintű felkészültséget és módszereket igényel. A wellness területén egyrésztől együtt jelennek meg a betegségek, a hagyományos és alternatív gyógy módok, a sport, turisztika, táplálkozás stb. terminusai, sok esetben egymással olyan kapcsolatban, amilyenben másutt nem fordulnak elő. Másrésztől a terminusok összetett fogalmakat jelölnek, így a megbízható terminushasználat és a terminusok rendszerezése sokoldalú, megalapozott szakismereteket kíván meg. A terminusok jelentésének ismerete, pontos leírása a tárgykört sokoldalúan és mélyen, összefüggéseiben ismerő szakemberek segítségét igényli.

A wellness összetett tárgykörében használt terminusokra nyújtanak példát a wellnesshotelek szolgáltatásai, például: *ADSL-internet*, *AHA kíméletes bőrfiatalító kezelés*, *aromafürdő*, *aromakozmetika*, *aromaolajos masszázs*, *aromaterápia*, *aromaterápiás*, *testtekerceselés*, *autogén tréning*, *Ayurvéda*, *babaúszás*, *balneo-hidroterápia*, *balneoterápia*, *bé bifelügyelet*, *cellulitiskezelések*, *fényterápia*, *fitnesztanácsadás*, *fizioterápia*, *folyékony diéta*, *hidro- és elektroterápia*, *iszappakolás*, *kényeztető kezelések*, *kerékpárkölcsonzés*, *kezelés fitohormonokkal*, *növényi hatóanyagokkal*, *Kleopátra-fürdő*, *Kneipp-alkalmazás*, *Kneipp-terápia*, *komplex gyógykúrák*, *oxigénterápia*; de jó példa a wellnesshotelekben található különféle létesítmények felsorolása is (wellness hardware): *apartmanszoba*, *asztalifoci-terem*, *bankomat*, *beach party lehetőség*, *bébi- és gyermekbarát berendezések*, *egészség- és szépségközpont*, *egészségcentrum*, *finn szauna*, *fitneszterem*, *fodrász- és kozmetikai szalon*, *gőzfürdő*, *grillkert*, *gyermekcsúszda*, *gyógyfürdő*, *infrasauna*, *junior apartman*, *jakuzzi*, *kábeltévé*, *kardio- és izomerősítő gépek*, *kardiofitnesz gépek*, *kiépített internetcsatlakozás*, *klimaberendezés*, *Kneipp-taposómedence*, *Kneipp-medence*. A *terminológiai rendezés kérdései a wellness területén* című tanulmány (Bérczes 2006a) részletesen foglalkozik a wellness más szakterületekkel kialakult kapcsolatával (*sport*, *spa*, *fitness*, *turizmus*, *orvostudomány*) és az e területekről átvett, azokkal közös terminusaival.

**4.5.** A terminológiai rendszer és a terminusok egyértelmű használata csak a fogalmak pontos meghatározásával, a terminusok jelentésmegadásával biztosítható. A sokféle szakterület összekapcsolódása, az idegen nyelvekből (az angol átdad és közvetítő nyelvként egyaránt működik) átvett fogalmak és terminusok

magyar nyelvű rendszerezése ugyan elkezdődött, de a fogalmak és a fogalmakat jelölő terminusok tisztázatlansága, a többszintű definíciók hiánya számos problémát okoz, és ez a működés egyik alapvető feltételének a hiányát is jelzi egyben. Nem az jelent gondot elsősorban, hogy nem „magyaros” lexémákat használnak, hanem az, hogy a fogalmi meghatározások hiányoznak.

A fogalmi meghatározás hiányára példa maga a *wellness* terminus jelentésének tisztázatlansága. A wellness tárgykörének szókincsét számos (közel harminc) nyomtatott és online szótárban vizsgáltuk meg (részletesen vö. Bérces 2006a, b). Magát a *wellness* terminust közel öt évtizedes története ellenére még nagyon kevés magyar – sőt szintén korlátolt számú angol, német – köznyelvi szótár tartalmazza címszóként. Hiányzik például a következő művekből: *Idegen szavak és kifejezések kézis�ótára* (Bakos 2002), *Idegen szavak magyarul* (Tótfalusi 2002), *Idegenszó-tár* (Tótfalusi 2004), *Magyar értelmező kézis�ótár* (Pusztai 2003), *Magyar–angol nagyszótár* (Ország–Futász–Kövecses 2004), *Magyar–német nagyszótár* (Halász–Földes–Uzonyi 2003), *Magyar–angol orvosi szótár* (Véghelyi–Csink 1991). A külföldi kiadású források vizsgálata is hasonló eredményt mutat: a *Dictionary of Sport, Physical Education and Sport Science* (Haag–Haag 2003), a *Wahrig-féle Deutsches Wörterbuch* (Wahrig 1991), a *Webster’s New Universal Unabridged Dictionary* (Webster 1983), a *The Oxford Dictionary of Sports Science and Medicine* (Kent 1994), a *Dictionary of the Sport and Exercise Sciences* (Anshel 1991) sem tartalmazzák címszóként. A magyar kiadású szótárak közül kétfőben kapott helyet címszóként a *wellness*: a *Helyesírásban* (Laczkó–Mártonfi 2004) és az *Angol–magyar nagyszótárban*, ez utóbbiban *jólét* ekvivalenssel (Ország–Magay 2004).

A *wellness* címszó gyakran magukból a *wellness*-szótárakból is hiányzik (pl. WE 2004). Ennek egyik oka lehet a szerzők azon feltételezése, hogy az olvasó tisztában van a *wellness* fogalmával. Előfordul, hogy a *wellness* értelmezését csak a szótárak és kézikönyvek előszavában találjuk.

**4.6.** A szakszótárak és a köznyelvi szótárak hitelességéhez a szakmai szakértői közreműködés elengedhetetlen. A *wellness* tárgykörének feldolgozása éppen azért nehéz, mert nagyon sokféle szakterülethez kapcsolódik, széles körű, interdiszciplináris alapokat kíván művelőitől. Ennek megfelelően a *wellness*-szakértők népes tábora is változatos szakmák művelőiből tevődik össze, így vannak köztük *orvosok, dietetikusok, személyi edzők, gyógytornászok, pszichológusok, pszichiáterek, belgyógyászok, nőgyógyászok, feng-shui-szakértők, radiesztéták* (más szóval *földsugárzásmérők*), *lakberendezők, jógaoktatók, stylistek, homeopata orvosok, fogorvosok, plasztikai sebészek, természetgyógyászok, gyógynövényszakértők* stb.

Például az *enzimterápia* terminus jelentését más módon érdemes megadni az orvosok és más módon a *wellness* művelői számára, hiszen másfajta előismerettel rendelkeznek, de minden esetben hiteles és pontos információk megadása szükséges. A *wellness* témakörben olyan kiegészítésekre is szükség van, amelyek szemléltetik a kezelés célját, elérhetőségét, kiviteli módját stb. Ezeknek az információknak a megadása a kapcsolódó fogalmi környezetre vonatkozó ismeretek birtokában lehetséges.

**4.7.** Gyakori, hogy az egyes szótárakban elmarad a fogalom egy nyelvű definíciója, vagy pontatlan a megfogalmazás.

Az egynyelvű értelmező szótárak feladata a címszavak jelentésének pontos megadása. A szótár készítésének célja határozza meg a jelentésmegadás módját. Ugyanannak a címszónak a definíciója különböző célközönségnek készült szótárakban más típusú és más tartalmú megfogalmazást kíván meg, ha a felhasználónak a témához kapcsolódó ismeretei más természetűek és más szakmai szintűek (Fóris 2005a). A wellnessvizsgálatok korpuszaként használt szótárak döntő többsége a laikus felhasználók számára készült. Kivételt képeznek az oktatási segédletként írott szógyűjtemények, mivel azok a leendő szakemberek felkészítését szolgálják. Azt várhatjuk tehát a wellness-szótárak definícióitól, hogy az egyes szócikkek jelentését úgy adják meg, hogy a wellness kérdésköre után érdeklődő laikus felhasználó számára lehetővé tegyék a leírt fogalom jegyeinek megismerését.

A vizsgált wellness-szótárak szócikkeiben találhatunk példát az egyszavas, tulajdonképpen szinonimákkal történő értelmezésére: *Alkalikus* – *Lúgos* (Thrash–Thrash 2001). Az egyszavas jelentésmegadás másik formája kifejezetten a kétynyelvű szótárak ekvivalenseire emlékeztet, ahol például a magyar terminus mellett az angol (vagy latin, görög, kínai) ekvivalenst találjuk. A magyar nyelvhasználó szempontjából ezt természetesen nem hívhatjuk „értelmezésnek”. Ilyenkor jogosan vetődik fel az a kérdés: milyen céllal készült a szótár, és megfelel-e az adott célnak? Például: *vállból nyomó gép* (*shoulder press*); *hátgép* (*lat machine, rowing machine*) (WE 2004); *vízi gimnasztika* – *aqua-fitness*; *gyógylovaslás* – *hip-poterápia* (WE 2004). Vajon szinonimája-e a *vízi gimnasztika*-nak az *aqua-fitness*, illetve értelmezhetjük-e az előbbi az utóbbival, ahogy azt a Wellness enciklopédiában (WE 2004) találtuk? A szótár a címszóval jelölt fogalom megismeréséhez nem visz közelebb. Előfordul, hogy a szócikk, értelmezés helyett, a terminus történetét írja le, ezután tartalmazza a kezelési mód leírását és/vagy célját (definíciót nem ad). Gyakori, hogy a terminus jelentéséhez csak nagyon távolról kapcsolódó, például a használat módjára utaló információt adnak. Rendhagyó megoldásnak számít a szövegben belül a találós kérdésre emlékeztető értelmezés, mint például a *squash* meghatározása a WE-ben: „Két játékos egy zárt helyiségben ütöget egy gyors és kicsi labdát egy teniszütőnél rövidebb és könnyebb ütővel” vagy a *jogging* mellé írt felszólítás: „Ne legyen lusta, higgye el: a kocogás valóban csodákat tesz. Elégedettebb lesz, könnyebben veszi a felvetődő munkahelyi vagy családi problémákat. A rendszeres futás egészséges: erősíti a szívet és a keringést, növeli az izomtömeget, továbbá zsírt éget el”. A jelentésmegadás és az értelmezés teljes hiányára is találunk példát a WE-ben: „hullámlovaslás: A windsurföt Hoyle Schweitzer és Jim Drake repülőmérnökök találták fel” (WE 2004).

**4.8.** A magyar nyelvterületen számos olyan szógyűjteményt (szótárak, glosszárriumok stb.) találtunk, amelyben megvannak a wellness tárgykörében használt terminusok (vö. Bérczes 2006b). Alapjában véve azonban, főként kis címszószámuk miatt (5 és 300 között, leggyakoribbak a 100 körüli címszót tartalmazó listák) nem ölelik fel a wellness tárgykörét. A szótárak szócikkeiben a szemantikai információk mellett az enciklopédikus információk megadása jellemző, de nagyon gyakori a történeti vagy etimológiai adatok felsorolása, valamint egyéb speciális gyakorlati tanácsok szerepeltetése. E sorok írásakor még nincs magyar nyelvű wellness-egyetemijegyzet vagy -tankönyv, viszont a témáról gyakran olvashatunk a rekreáció-

jegyzetekben (vö. Dobozy–Jakabházy 1992, Dobozy 2002, Szabó 2002, Kovács 2004). Az egyik legteljesebb magyar nyelvű wellnessterminológiai adatbázis a *Wellness Magazin* (WM) 2004. és 2005. évi számaiban megjelent Wellness-szótár rovatainak összessége, valamint a Wellness Centrum honlapján található háromnyelvű *Wellness Lexikon* (WL 2006). Egy átfogó, a wellness tárgykör terminusait tartalmazó értelmező típusú szakszótár azonban hiányzik a szótári kínálatból.

**4.9.** A fentiekből látható, hogy a wellness tárgykör terminológiai munkáihoz jelentős segítség volna a hazai gyakorlatorientált terminológiai munkákban egy érdemi információs rendszer kialakítása. Jelenleg a – gyakran angol és német közvetítéssel érkező, külföldi kiadói kézben tartott – népszerűsítő, színes életmód-magazinok, mint a *Wellness Magazin*, *Diéta és Fitness Magazin*, *Fittinfo*, *Spa Menedzser*, *Sportpiac*, *Természetgyógyász*, meghatározóak a wellness-terminológia kialakulásában és elterjesztésében. Szintén nagy hatással vannak a fent említett életmódmagazinok, wellnesst intézmények, utazási irodák internetes honlapjai mind a közönség, mind a szakemberek wellness-szókincsére.

A magyar nyelvben használatos wellness-terminusok két fő forrásból erednek: a magyar szakemberek magyar nyelvű, népszerűsítő és tudományos publikációiból, és a külföldről beáramló szakirodalom fordításaiból. Mind a wellness-szakma képviselői, a szakemberek, mind a fordítók felelősek azért, hogy megoldásaikban a nemzetközi szakmai kommunikáció követelményeit ugyanúgy, mint a magyar nyelv beszélőinek érthetőségre való törekvését és igényét figyelembe vegyék.

A terminológia gyakorlati feladatainak végzéséhez az szükséges, hogy a megfelelő nyelvészeti és szakmai ismeretek és az azok alkalmazásához szükséges segédletek (forrásmunkák, adatbázisok stb.), szervezeti és gazdasági feltételek rendelkezésre álljanak. A nyelvészeti-terminológiai ismeretek Magyarországon általában hiányoznak a szakmai ismeretek mellől. Nem szerepel terminológia a szakképzés anyagában. Nem működik olyan információs rendszer sem, amely segítene a hiányok pótlásában. A wellness-terminológiai rendszer hiányából származó hátrányokkal a terület szakemberei mindennap találkoznak, ez készíti őket a hiányok pótlására. Folyóiratok, reklámfüzetek lapjain, az interneten jelennek meg glosszáriumok, ám ezek részben az ismeretek, részben pedig a források hiánya miatt sem tölthetik be azt a hiánypótló szerepet, amelyet elvárnak tőlük. A forrásmunkák kérdése teljesen más a nagy világnyelvek és a kis nyelvek esetében. Egyrészt a nagy nyelvek hatalmas nemzetközi piaccal rendelkeznek, ezért jövedelmező a kiadásuk és a forgalmazásuk. Kis nyelvek esetén a reális piaci igény volumene miatt általában nem rentábilis a forrásmunkák előállítása és forgalmazása. Ugyanakkor a kis nyelveket beszélők mögött álló gazdasági potenciál sem teszi lehetővé a támogatási rendszer szükséges bővítését.

## 5. Összefoglalás

Szinte az ismeretlenségből bukkannak fel szakmai területek, amelyek akkor tudják értékesíteni termékeiket, szolgáltatásaikat, ha pontosan meg tudják adni árúik, szolgáltatásaik jellemzőit, más hasonló termékekhez, szolgáltatásokhoz való viszo-

nyukat. Ez pedig csak akkor tehető meg, ha a szakma használt nyelve érthető a felhasználók (a vásárlók) számára. A társadalmi elismerésért küzdő új szakmai területeket a világosan meghatározott fogalmak, ezeknek a más szakmák fogalmaihoz való viszonya segítik a cél elérésében. Például a wellness esetében a használt terminusoknak világosan tükrözniük kell az ajánlott gyógyítási eljárások sokoldalú viszonyát a hagyományos betegellátáshoz, vagy be kell mutatni a pihenés-regenerálódás módját és célját.

A wellness ma használatos magyar terminológiájának a kialakítása idegen nyelvi átvételekkel és különböző magyar szakterületek terminusainak átvételével történt. Ezek a terminusok azonban még nem képeznek egy olyan rendszerezett sokaságot, amely belső kapcsolataival áttekinthető rendszert alkotna. Természetesen a fent felsorolt tudományágak, szolgáltató- és üzletágak, amelyekkel a wellness szoros kapcsolatban van, mind-mind a maguk terminusaival gazdagítják a wellness szakszókincset. Gyakori, hogy egy-egy tudományág csak közvetítőként működik, továbbspecializálódott terminológiát kölcsönöz a wellnessnek. Ilyen például az orvostudomány, amelyen keresztül a kémia, biológia, orvosi műszerek stb. terminusai kerülnek át. Természetesen sok más szaknyelvből is találunk átvett szavakat. Például a *kardioedzés*, *aerob edzés*, *anaerob edzés*, *capoeira-aerobik*, *core-board*, *csi-kung*, *drilling*, *hypoxitrainer*, *intervall edzés*, *kerékpár-ergométer*, *köredzés*, *pilates*, *powerjóga*, *rekortán talaj*, *spinning* terminusok mind a wellness tárgykör mozgáskultúra-halmazába tartoznak, de más és más szakterületről kerültek ide. Az orvostudomány és az orvosi műszerek terminusait ismerjük fel a *kardioedzés* és a *kerékpár-ergométer* terminusokban, az angol katonai terminológiát a *drilling*-ben, a feltalálók tulajdonnévét a *pilates* és a *spinning* terminusokban.

Nemcsak a terminológiai problémák szemléltetésére modellként választott wellness témakörben találkozunk nap mint nap olyan terminusokkal, amelyek jelentése ismeretlen számunkra, hanem a mindennapi élet számos területén is gyakran előfordulnak hasonló esetek. Magát ezt a tényt – a fentiekben említett gyors változások ismeretében – természetes jelenségnek tekinthetjük, a problémát az okozza, hogy az új fogalmak és terminusok gyakran nem alkotnak rendszert, és nem illeszkednek be a régen kialakult magyar terminológiai rendszerbe sem. Miközben gyakori, hogy egyes lexémákról folyik magyarító vita (elsősorban az idegen szavak kapcsán), addig alig találni elvi útmutatást, érdemi szervezeti intézkedéseket a fogalmi meghatározatlanságból eredő problémák megoldásához. Európa sok országában tudományos és állami fórumok együttes támogatásával, egyetemek és kutatóintézetek felelős közreműködésével, a gazdaság és közélet képviselőinek bevonásával folynak a terminológiai fejlesztés munkálatai. Reméljük, hogy hazánkban a kommunikációs és információs technológiák elterjedése mellett nem marad háttérben, hogy ezek a rendszerek akkor alkalmasak a hasznos információk közvetítésére, ha a kor követelményeinek megfelelő működésre képes nyelv is segíti az információs társadalomban való eligazodást.

## SZAKIRODALOM

- A. Jászó Anna–Bódi Zoltán (szerk.) 2002. *Szociolingvisztikai szöveggyűjtemény*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- András Krisztina 2003. *A sport és az üzlet kapcsolata – elméleti alapok*. (Műhelytanulmányok 34.) BKÁE Vállalatgazdaságtan Tanszék, Budapest.
- Balázs Géza–Grétsy László 2003. *Sportnyelvünk a 21. század elején*. Válogatás a NMKÖM anyanyelvi pályázataiból. NMKÖM, Budapest.
- Bánhidi Zoltán 1971. *A magyar sportnyelv története és jelene*. *Sportnyelvtörténeti szótárral*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Bárczi Géza 1980. *A magyar nyelv múltja és jelene*. Sportnyelvújítás. Gondolat, Budapest. 439–42.
- Bencze Imre 2003. *Mindent bele!* In: Balázs–Grétsy (szerk.): 18–54.
- Bérces Edit 2006a. *A terminológiai rendezés kérdései a wellness területén*. In: Fóris–Pusztay (szerk.): megjelenés alatt.
- Bérces Edit 2006b. *A sportlexikográfia és -terminológia az új sportágak megjelenésének tükrében*. PhD értekezés. Kézirat. Pécs.
- Dobozy László–Jakabházy László 1992. *Sportrekreáció*. MTE, Budapest.
- Dobozy László 2002. *Válogatott Tanulmányok a rekreációs képzés számára*. Magyar Sporttudományi Társaság, Budapest.
- Dunn, Halbert L. 1959. High-level wellness for man and society. *American Journal of Public Health* 49, 6: 786–92.
- Fábián Pál 1963. *Sportsajtónk nyelvéről*. Tanulmányok a magyar nyelv életrajza köréből. 78. Budapest.
- Fóris Ágota–Bérces Edit 2005. Sport, gazdaság, terminológia. *Tudásmenedzsment* VI, 2: 117–27. <http://www.feek.pte.hu/tudasmenedzsment/index.php?ulink=735>
- Fóris Ágota–Pusztay János (szerk.) 2006. *Utak a terminológiához*. (Terminologia et Corpora – Supplementum 1.). BDF, Szombathely.
- Fóris Ágota 2005a. A szakmai hitelesség kérdése a magyar köznyelvi szótárakban. *Magyar Nyelv* 101: 51–65. <http://www.c3.hu/~magarynyelv/05-1/foris.pdf>
- Fóris Ágota 2005b. *Hat terminológia lecke*. (Lexikográfia és terminológia kézikönyvek 1.) Lexikográfia Kiadó, Pécs.
- Grétsy László 2002. *A szaknyelvek és a csoportnyelvek jelentősége napjainkban*. In: A. Jászó–Bódi (szerk.): 94–8.
- Istvánfi Csaba 2000. Gondolatok a sporttudományról. *Kalokagathia* 1–2: 7–18.
- Kovács Tamás Attila 2004. *Rekreáció*. Fitness Akadémia, Budapest.
- Mező Ferenc 1961. *Örök ifjúság*. (2. kiadás) Sport, Budapest.
- Minya Károly 2003. *Mai magyar nyelvújítás*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Nádori László 2000. Az Európai Unió és a magyar sport. *Iskolakultúra* 5: 58–66.
- Schiffer, Jürgen 1996. *Diskussion: Englisch als internationale Sprache der Sportwissenschaft* <http://www.hofmann-verlag.de/sw/pdfs/Zusammenfassungen-1-03.pdf> (hozzáférés: 2006. 03. 03.)
- Szabó János 2002. *Rekreáció. Az elmélet és gyakorlat alapjai*. JGYF, Szeged.
- Zopcsák László 2005. A wellness, mint karrierlehetőség. Emberközpontú képzések. *Spa Manager* 2005/2.

## FORRÁSOK

- Anshel, Mark H. (ed.) 1991. *Dictionary of the Sport and Exercise Sciences*. Human Kinetics Books, Illinois.
- Antal Zoltán–Sass Tibor (szerk.) 1960 /1972/ 1983 /1984. *A magyar sport kézikönyve*. Sport Lap- és Könyvkiadó, Budapest.
- Bakos Ferenc (szerk.) 2002. *Idegen szavak és kifejezések kézisztára*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Haag, Herbert–Haag, Gerald 2003. *Dictionary. Sport. Physical Education. Sport Science. (with indices in German, French, Spanish and a CD with indices in twelve languages)*. Institut für Sportwissenschaften, Kiel.
- Halász Előd–Földes Csaba–Uzonyi Pál (szerk.) 2003. *Magyar–német nagyszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kent, Michael 1994. *The Oxford Dictionary of Sports Science and Medicine*. (2<sup>nd</sup> ed.) OUP, Oxford.
- Kományrendelet* 168/2001. (IX. 14.)
- Laczkó Krisztina–Mártonfi Attila 2004. *Helyesírás*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Lévai György (főszerk.) 2002. *Magyar sportenciklopédia I–II*. Kossuth Kiadó, Budapest.
- Grétsy László–Kovalovszky Miklós 1985. *Nyelvművelő kézikönyv*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 674–6.
- Nádori László–Antal Zoltán (szerk.) 1985, 1989, 1990. *Sportlexikon I–II*. Sport, Budapest.
- Ország László–Futász Dezső–Kövecses Zoltán (szerk.) 2004. *Magyar–angol nagyszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Ország László–Magay Tamás (szerk.) 2004. *Angol–magyar nagyszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Pusztai Ferenc (főszerk.) 2003. *Magyar értelmező kézisztár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Sportgazdasági Kutatóközpont  
[http://www.uni-corvinus.hu/vallgazd/kutatas/sportgazdasagtan\\_kk.pdf](http://www.uni-corvinus.hu/vallgazd/kutatas/sportgazdasagtan_kk.pdf) (hozzáférés: 2006. 07. 08.).
- Tótfalusi István 2002. *Idegen szavak magyarul*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Tótfalusi István 2004. *Idegenszó-tár*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Thrash, Agatha–Thrash, Calvin L. 2001. *Házi gyógymódok. Vízterápiás, masszírozásos, faszenes és más egyszerű kezelések*. Advent Kiadó, Budapest.
- Véghelyi Péter–Csink Tamás 1991. *Magyar–angol orvosi szótár*. Terra, Budapest.
- Wahrig, Gerhard 1991. *Deutsches Wörterbuch*. Betelsmann Lexikon, München.
- Webster, Noah–McKechnie, Jean L. (eds.) 1983. *Webster's New Unabridged Dictionary*. Dorset and Barber, New York.
- Wellness Magazin* 2004–2005. III–IV. évfolyam Wellness-szótár rovatai.
- WE 2004 = Heim Pál 2004. *Wellness enciklopédia*. EHCC, Budapest.
- WL 2006 = Wellness Lexikon <http://www.wellnesscentrum.hu/lexikon.php?kezdobetu=a> (hozzáférés: 2006.07.07.).
- Wikipédia* <http://hu.wikipedia.org> (hozzáférés: 2006.03.10.).
- [www.extrem.hu](http://www.extrem.hu)

Fóris Ágota\*–Bérczes Edit

\* A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

## SUMMARY

*Fóris, Ágota – Bérczes, Edit***The terminology of wellness**

The purpose of this paper is to illustrate the appearance and development of the Hungarian terminology of wellness, a young discipline which has become known and gained ground in Hungary at a remarkably fast pace. The appearance of wellness includes the spread of a specific vocabulary, full of international lemmata, the foundation of training centres for wellness specialists, and the appearance of the first wellness reference works. The fast development of wellness exemplifies and illustrates the current problems in Hungarian terminology in general.

The new role of sports in people's lifestyle choices, interpersonal relationships, and economic progress is also profoundly reflected in language use. The new circumstances with special focus on healthier lifestyle choices and the maintenance of the individual's physical and mental health have resulted in the appearance of wellness as a new and complex discipline.

Wellness, as a physical activity, is connected to sports in many ways. The swift integration of an array of various activities geared at lifestyle changes and choices have resulted in the appearance of new institutions with a focus on the integration of sports, recreation, healthy lifestyle choices, and therapeutic methods. Special centres for recreation, spa, tourism, sports, and rehabilitation have been established, which fulfil their mission with the help of specially trained staff, taking local resources into consideration. This multidisciplinary and complex activity is referred to under the umbrella term *wellness* world wide.